

IN MEMORIAM

Prof. dr Ljubiša Lazarević (1931–2015)

Kada je, na kraju predavanja, profesor Radomir Lukić hteo da vidi da li ko od prisutnih slušalaca ima neko pitanje iz sredine partera se podigla jedna ruka. Na profesorovo „Izvolite“ je ustao visoki mladić u belom vunenom džemperu s rol kragom i dugim rukavima. „Predstavite se“, reče profesor na šta je usledio kratak odgovor: „Lazarević“. Na balkonu prepunog amfiteatra nisam čuo ni pitanje ni odgovor profesora koji je očigledno bio zadovoljan pitanjem a zvono je označilo kraj časa. Tada nisam mogao da poverujem da ću s tim mladićem da provedem više decenija koje se pamte kao najlepši deo života koje su nam, u mučnom vremenu, donele mnoge radosti.

Jedna od tih studentskih radosti je bila da smo drugu godinu studija upisali bez zaostalih ispita. U dobrom raspoloženju, jednog popodneva, ispred Slušaonice I, kraj prozora, video sam Ljubišu s dvema koleginicama. Pozvao me je da im se pridružim i predstavio ih. Već sutradan, pre podne, svi četvoro smo sedeli u istoj klupi, u sredini reda koji se vidi od vrata. U redu ispred nas su sedele kolegince s kojima smo se od tada družili. Neka od njih je predložila da posećujemo u to vreme neobavezne časove iz engleskog jezika koji se predavao možda samo u nekim beogradskim gimnazijama. Tamo nas je prihvatila profesorka Desanka Đorđević (kasnije Kurtović) i, bez razlike na stepen našeg znanja engleskog, dala nam takve osnove za dalje usavršavanje da smo joj za to trajno zahvalni.

Bilo je to važno za mene i za Ljubišu koji me je odveo u svoj mali stan u ulici Gavrila Principa 23 u kome je stanovao sa sestrom Natom i bratom Laletom. Ne znam kako nam je Nata nabavila profesora Jančića koji je, na duhovit način, proširio naše skromno znanje engleskog jezika. Mi smo, ipak, glavnu pažnju posvetili našim studentskim obavezama, po običaju pre svega pripremanju za ispit iz predmeta koji se predavao samo u zimskom semestru i mogao polagati odmah po njegovom završetku. Bila je to Statistika, nama tuđ predmet, za koji je bio zvanični udžbenik koji je objavio Adolf (Dolfe) Vogeltnik, tada na visokim državnim funkcijama u oblasti privrede. Ozbiljno smo priligli na pripremanje ispita i svakodnevno se „propitivali“ o onome što smo pročitali u ne mnogo zanimljivom i razumljivom udžbeniku. Veću pažnju smo posvetili Statistici nego Uvodu u Građansko pravo Andrije Gamsa, koji je, sa Stvarnim pravom i Naslednim pravom, predstavljao Građansko pravo I.

Studentsku svakodnevicu su osvežavale posete pozorištu, predstavama Molijerovog „Građanina plemića“ u Jugoslovenskom dramskom pozorištu i „Zločina i kazne“ Dostojevskog u Beogradskom dramskom pozorištu koje je za nas iz „kruga dvojke“ bilo na periferiji koja odavno to više nije. Filozofska razmišljanja Raskolnikova o ubistvu su bila potisnuta komentarima o glumi mladog Ljube Tadića. Kasnije smo češće dolazili na Crveni krst.

Drugo vanškolsko interesovanje je bilo vezano za sport. Bili smo na otvaranju Stadiona Tašmajdan, jedinog do sada u centru Beograda, i istovremeno otvaranju prvog Evropskog prvenstva u košarci za žene i utakmici između reprezentacija Francuske i Jugoslavije. Naš tim je predvodila Gordana Baraga ali je u središtu pažnje bila lepotica Ljubica Otašević. Nažalost, naša ekipa je bila nemoćna pred Francuskom u kojoj je dominirala gorostasna Kolšen. Nama je preostajalo da se divimo snazi Ruskinja Maksimilijanove i Maksimove i veštinama Italijanki Ronketi i Bradamante čije je prezime podsećalo na velikog pravnika Latinske Amerike Bustamantea.

U fudbalu su bila glavna dva događaja vezana za mađarske fudbalere. U Ljubišinom stanu smo slušali radio prenos iz Berna finalne utakmice za prvenstvo sveta između reprezentacija Mađarske i Nemačke. Radio Beograd nije prenosio pa smo slušali na mađarskom. Razumeli smo zahvaljujući temperamentnom reporteru Sepešiju. Kada je, u 6. minutu igre, radosno uzviknuo „eđ – nulo“ i ime Puškaš znali smo da su Mađari povelili sa 1:0. Već posle dva minuta je uzvik bio još jači: „ket – nulo“ i Cibor. Znači da je 2:0 da bi minut kasnije bilo tiše: „ket – eđ“ i Morlok – 2:1. Na tome se nije završilo jer je u 18. minutu bilo „ket – ket“ jer je Ran izjednačio. Iz pominjanja imena mađarskih igrača smo zaključili da napadaju a u jednom napadu je sudija poništio gol koji je postigao Puškaš. Na kraju Sepeši tužno reče da je, u 84. minutu, Ran postigao treći gol za Nemačku. Ranjivost Mađara smo imali prilike da lično vidimo u Beogradu na utakmici između „Partizana“ i „Honveda“ koju smo posmatrali sa severne tribine. U mađarskom timu je gostovao reprezentativni golman Đula Grosič (igrao samo u prvom poluvremenu) a u našem Vujadin Boškov i Sava Antić. Imali smo sreću da budemo na strani na kojoj su postignuta četiri gola. Kao u Bernu tako je i u Beogradu mađarski tim brzo poveo sa 2:0 golovima koje je na neverovatno lak način postigao nadaleko čuveni Šandor Kočiš iskoristivši dve greške „Partizanove“ odbrane. Pred kraj prvog poluvremena je rezultat smanjen na 2:1 a prava drama je nastala u drugom poluvremenu. Najveću radost je doneo pobedonosni treći gol koji je postigao Marko Valok glavom bacivši se za loptom u blato. Sitna kiša koja je sve vreme natapala gledaoce nije nijednog pomerila s mesta. Sa sasvim suprotnim osećanjem smo došli kaljavi posle utakmice koju je „Crvena zvezda“ izgubila od „Dinama“.

Smenjivali su se razni događaji i doživljaji. Meni je posebno ostalo u sećanju obeležavanje mog rođendana. Ne znam kako je došlo do toga da bude u Ljubišinom stanu. Kupili smo sendvič vekne, salame i piće a Nata je pravila sendviče i kuvala kafe. Bilo je više naših koleginica i kolega među kojima i Vladan Vasilijević. U opuštenoj atmosferi su bila posebno zanimljiva Ljubišina i Vladanova sećanja na događaje u čačanskoj gimnaziji, priče o devojkama i knjigama. Ne znam da li su ikada njih dvojica bili tako raspoloženi kao tada. Dozvoljavam sebi neskromnost da verujem da je to bilo iz poštovanja prema meni. Izvinjavam se ako grešim ponet lepotom događaja ali im i sada obojici najtoplije zahvaljujem. Ne znam da li je Nata pomenula taj događaj mojoj majci kada joj je pričala o našem druženju.

U takvom raspoloženju smo dočekali junski ispitni rok na trećoj godini studija. Jedan događaj je ostao u sećanju. Bila je nedelja, lep sunčan dan. Oko podne smo se okupili u bašti restorana „Orašac“ koji i danas posluje pod tim imenom. U dnu bašte, za jednim stolom smo ručali i dugo razgovarali u dobrom raspoloženju kao

da sutradan nismo imali pismeni ispit iz Međunarodnog javnog prava koji je bio kumulativan s usmenim ispitom. Profesor Miloš Radojković je ocenjivao zadatke i za vreme usmenih ispita ih držao pored sebe da bi sabirao ocene i konačnu ocenu upisivao u indeks i zapisnik.

Družeci se s Ljubišom jednom prilikom smo na železničkoj stanici dočekali njegovog oca Vilimana, duhovitog čoveka koji je sačuvala duševni mir i dobro raspoloženje i pored porodične tragedije za vreme rata. Dopotovao je iz Čačka vozom uzanog koloseka koji je, nažalost, kasnije ukinut. Pominjem to kao žal za popularnim „Ćirom“ koji nije samo moj. U Ljubišinom stanu sam se sreo s njegovim rođakom dr Srećkom Nedeljkovićem, članom naše šahovske reprezentacije. Zahvaljujući Srećku smo ušli u Kolarčev univerzitet da posmatramo meč sa nepobedivom reprezentacijom SSSR-a koju je tada predvodio elegantni Paul Keres a u kojoj su igrali budući svetski prvak Tigran Petrosjan i dvadesetpetogodišnji, već tada „strašni Viktor“ Korčnoj i drugi veliki šahisti kojima su Gligorić, Trifunović i ostali pružali otpor koliko su mogli.

Tako su nam brže prolazile godine studiranja a ispite nismo mogli da položimo zajedno ne samo zato što ih nismo zajedno spremali već i što su spiskovi pravljani po azbučnom redu prezimena. Tako je Ljubiša svaki ispit polagao pre mene. Na četvrtoj godini, naročito u njenom drugom delu (letnjem semestru) se sve više govorilo o zaposlenju, počela je potraga za „poslodavcem“. Bora Blagojević je okupljao nas desetak ali ništa nije pominjao ili obećavao. Mi smo već u toku studija pokazivali interesovanje za pojedine oblasti pa je jedna koleginica iz naše grupe za bioskop i pozorište javno rekla („prorekla“) da će Ljubiša Lazarević biti profesor za Krivično pravo, Žika Aleksić za Krivično procesno pravo a Momir Milojević za Međunarodno javno pravo, iako smo mi to mogli samo da priželjkujemo ali nismo smeli da kažemo. Na kraju je to, ipak, bilo tako iako je put sve trojice bio dug i krivudav. Ljubiša i ja smo napisali prikaz knjižice Fosiona Papatanasijua o ulozi sudije u savremenom krivičnom pravu¹ i počeli da prevodimo švajcarski krivični zakonik u čemu nam se pridružio Vladan Vasiljević.²

Posle diplomiranja Ljubiša Lazarević se zaposlio kao asistent u Institutu za uporedno pravo odakle je prešao na Pravni fakultet. U to vreme je slušao predavanja na Međunarodnom fakultetu za uporedno pravo u Luksemburgu i bio stipendista Humboltove zadužbine u Institutu za strano i međunarodno krivično pravo u Frajburgu. Doktorirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu s temom o mlađim punoletnicima i postao naučni saradnik Instituta za kriminološka i kriminalistička istraživanja u kome je razvio veliku stručnu aktivnost. Postao je član i sekretar Jugoslovenskog udruženja za krivično pravo, urednik „Jugoslovenske revije za kriminologiju i krivično pravo“ i član Upravnog odbora Međunarodnog udruženja za krivično pravo. Učestvovao je na kongresima Međunarodnog udruženja za krivično pravo, Međunarodnog udruženja za uporedno pravo i Međunarodnog udruženja za kriminologiju.

1 Objavljen u „Analima Pravnog fakulteta u Beogradu“, 1956, br. 3, str. 343-345, s potpisom Ljubiše Lazarevića.

2 Dovođen u Institutu za uporedno pravo.

Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja je napustio kada je izabran za vanrednog profesora Pravnog fakulteta u Novom Sadu gde je postao redovni profesor na osnovu mišljenja profesora Tihomira Vasiljevića, Bogdana Zlatarića, Milana Milutinovića i Ljube Bavcona. Svoj smiraj nomadskog učenja je našao na Pravnom fakultetu u Beogradu a najveću stručnu počast je doživeo kada su ga Nikola Srzentić i Aleksandar Stajić pozvali da bude koautor Opšteg dela krivičnog prava počev od njegovog sedmog izdanja.

Ljubiša Lazarević je objavio više radova o aktuelnim pitanjima krivičnog prava (o maloletnicima i mlađim punoletnicima, o sankcijama) o kojima se i danas raspravlja. Ostaće nezaboravan koautorski članak s Ljubom Bavconom o kodifikaciji krivičnog prava i njihov televizijski dvoboj početkom devedesetih godina.

Zajedno smo se našli u radnoj grupi koju je savezna vlada obrazovala za odgovor na tužbu Bosne i Hercegovine protiv Jugoslavije na osnovu Konvencije o genocidu. Poslednji javni nastup Ljubiše Lazarevića kome sam prisustvovao je bio u Udruženju pravnika na komemoraciji našem kolegi, sudiji Vrhovnog suda, čija je porodica doživela tragičnu sudbinu kao i Ljubišina.

Ljubiša Lazarević je bio na Pravnom fakultetu u Beogradu u vreme kada smo bili zajedno sa Živojinom Aleksićem, Dušanom Jakovljevićem i Dragoljubom Atanackovićem. Pridružio im se u večnom miru a nama su ostali u trajnom sećanju koje prenosimo na sadašnju generaciju i ostavljamo generacijama koje dolaze.

Prof. dr Momir Milojević